

Romanul Maitreyi de Mircea Eliade

Mircea Eliade reprezinta prin romanul "Maitreyi" primul roman romanesc exotic din literatura romana. La prima vedere s-ar putea spune ca romanul isi permite o drama esentiala si un monolog interior sau un flux al constiintei pornind de la experienta pe care eroul, Allan, un tanar englez, o are la Calcutta. "Maitreyi" lasa impresia de capodopera pentru ca ocupa in multe privinte o pozitie singulara.

Aparut in 1933, dupa "Izabelle si apele diavolului" romanul e o poveste de dragoste care seamana a "Tristan si Isolda" sau chiar a "Romeo si Julieta" si asta pentru ca e redata povestea dintre Allan si Maitreyi. Elementele strict autobiografice sunt amestecate in poveste de iubire in asa fel incat fictiunea apare complet purificata artistic.

Naratorul e insusi Allan, pe care Sen il cheama in casa lui cu scopul declarat de a-i inlesni viata intr-o Indie prea complicata pentru un european, dar si cu intentia secreta de a-l infia mai tarziu. Acest ultim detaliu Allan nu-l va afla decat dupa un timp, cand va intelege si interesul principal al lui Sen pentru el. In casa inginerului Allan o cunoaste pe Maitreyi. La inceput nu se simte atras de Maitreyi, care i se pare ciudata fizic si comportamental, dar treptat se indragosteste de Maitreyi, care practic il introduce in tainele jocului erotic indian. Apropierea se face treptat. Allan reconstituie toate faptele dintr-un jurnal dupa ce va fi izgonit din casa inginerului si dupa ce va cauta sa-si inteleaga propria situatie. Urmarind reconstituirea, cel mai semnificativ moment din evolutia acestei iubiri se afla in capitolul opt al romanului, in scena din biblioteca. ii vedem pe cei doi protagonisti catalogand cartile lui Sen si seamana oarecum cu o scena din romanul "Rosu si negru" al lui Stendal. In biblioteca, cei doi par emotionati de intalnirea lor, lui i se pare ca e vrajit de personalitatea fetei, nu chiar indragostit, iar fata se fastaceste fermecata de intimitatea creata.

Este prima experienta erotica pe care autorul o poate reconstitui, respectiv, emotia apropierii picioarelor. Scena e importanta prin faptul ca demonstreaza ca Allan are o dubla perspectiva asupra evenimentelor, una contemporana si alta ulterioara. In epoca iubirii pentru Maitreyi, Allan tine un jurnal intim pe care il corecteaza mai tarziu cand istoria acestei iubiri s-a consumat. In momentul in care Allan isi scrie jurnalul, el nu mai stie cum va sfarsi totul, dar cand rescrie jurnalul in vederea romanului, deja cunoaste sfarsitul.

Acest procedeu poarta numele de procedeu dublei perspective, procedeu cu care suntem familiarizati inca din debutul romanului. "Am sovit atata in fata acestui caiet pentru ca n-am izbutit sa aflu inca ziua cand am intalnit-o pe Maitreyi. In insemnarile mele din acel an n-am gasit nimic." Este clar ca avem de-a face cu un autor implicat, un autor de-o potrivita narator si personaj. Allan isi asuma toate aceste roluri pentru a demonstra ca jurnalul si romanul sunt suprapuneri ale unei realitati fata de care se afla la o oarecare distanta si pe care incearca sa o prezinte retraind evenimente.

Exista astfel o distanta de natura tempotala intre vocile romanului, una accepta determinantul de

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

"atunci" si alta e cea de "acum", care comenteaza paginile jurnalului. Aceasta distanta capata oarecum si un sens moral pentru ca aprecierea inferioara si calitatea ei difera. in jurnal Allan descopera lucrurile si le prezinta in unele situatii sumar. in partea de roman, lucrurile sunt deja analizate, filtrate. Scena din biblioteca pare redada "atat de sumar, atat de sters", pe cand retrairia ei e foarte puternica incat se ajunge la paradox. Consemnarea imediata, fidela, nu mai garanteaza adevarul, pe cand, prelucrarea consemnarii din jurnal devine proaspata si traita cu intensitate. Jurnalul intim isi pierde inocenta devenind interesat si interesant dupa o perspectiva mai indepartata asupra evenimentelor. in momentul in care Allan scrie romanul el vede limpede romanul, el vede limpede lucrurile despre care a scris atunci in roman.

Tehnica e a replay-ului sau a stop cadrului si e una cinematografica favorizata de jocul dublei perspective. Recitind jurnalul Allan reface filmul evenimentelor si-si permite luxul de-a sta asupra unor scene care ni se par mai interesante. Viziunea autorului este si ea dubla, dar castiga teren viziunea omniscienta. Sentimentul ca autorul prelucreaza viata este foarte puternic si conduce la o reconsiderare a structurii romanului. Romanul tine de rolul autorului implicat in faptele romanului. Faptele sunt consemnate dupa cum s-a priceput atunci, dar autorul are brusc o lumina care ii favorizeaza o ironie de semnificatii. intalnirea din biblioteca ii apare la farsit lui Allan ca un eveniment care i-a schimbat destinul datorita semnificatiei inalte pe care o poate contempla dintr-o perspectiva tarzie a iubirii consumate. Abia dupa ce povestea de iubire s-a incheiat, Allan poate spune ca evenimentul cheie din viata lui a fost intalnirea picioarelor din biblioteca.

Desi avem un personaj care e si narator si si autor al romanului, totusi romanul nu ramane strict in limitele jurnalului. Datorita dublei perspective jurnalul e mereu secundat de prelucrarea romanului, ceea ce face din autor un personaj implicat omniscient si in plus, in ciuda omniscientei, totusi romanul are un caracter deschis. Dupa ce a fost alungat de Sen si dupa ce a incercat sa se vindece de iubirea lui nefericita traind singur o perioada intr-o chilie a manastirilor din Himalaya, Allan se intoarce la Calcutta, afla ca Maitreyi e pe cale sa-si piarda mintile, ca s-a dat unui vanzator de fructe spunand ca va fi gonita si ea de tatal ei. Toate acestea nu sunt decat niste presupuneri pentru ca n-a citit scrisorile ei, n-a vorbit direct cu Sen sa-i spuna ce s-a intamplat si e framantat de o gramada de intrebari intrand intr-un fel de joc al presupunerilor.

Naratorul ionic (autor de romane realiste de tipul lui "Ion") are nevoie sa priveasca in ochii personajelor pentru a scapa de incertitudine, dar pentru ca n-o poate face, si ca sa capete credit, lasa romanul cu final deschis.

Reintorcandu-ne la scena din biblioteca putem sesiza cateva aspecte absolut noi in panorama romanului romanesc. in primul rand, baiatul nu-si poate explica puterea de seductie pe care o are Maitreyi asupra lui si asta pentru ca ceea ce se intampla acolo nu e o indragostire banala, ci e un fel de vraja pe care tot timpul are tendinta s-o analizeze in clipele de luciditate, cand nu e cu Maitreyi si vine in contrazicere constata la inceput cu parerile lui despre iubire. in aceste pagini gasim autoanaliza psihologica. Analiza psihologica e un procedeu utilizat de toti romancierii nostri de seama de la B. P. Hasdeu la A. Holban si are mereu doua laturi. intr-o parte e exprimata dorinta

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

naratorului de a privi constiinta persoanei sale ca pe ceva rational. Pe de alta parte cauta niste instrumente distante, lucide, de a intelege comportamentul persoanei sale.

Din acest punct de vedere se-ndoieste de valabilitatea perspectivei apropiate si prefera si una indepartata. intelegerea psihologica e mai de graba o revelatie, demonstram astfel ca sufletul uman e irational. La inceput i se pare doar ca o iubeste pe Maitreyi si marturiseste ca se simte atres de altceva, de farmecul ei feciorelnic.

Pare destul de lucid ca sa se analizeze concret. insa nu mai este tot atat de lucid cand se lasa tarat de sentimentele sale pentru Maitreyi si de jocul erotic pe care fata-l propune in general, cand pasiunea exista, cu greu se poate controla jocul erotic sau intalnirea obisnuita. in preajma ei Allan e cuprins de o presimtire ciudata, privirile lor se intalnesc, baiatul se simte strabatut "de un fluid suprafiresc de dulce", devine incapabil sa i se impotriveasca fetei si de-o data farmecul erotic e ca o otrava fara antidot. in acea perioada iubirea e definita ca o fericire calma si totusi violenta. Astfel spus e pasiunea care potoleste toate neliniistile cu exceptia simturilor insesi si care devine un fel de implinire ce nu lasa nici un spatiu gol. Dragostea dintre cei doi e esenta mistica, fizica si metafizica pentru ca jocul erotic coboara prin niste forme traditionale din viata. Astfel se explica si fericirea paradisiaca, care da eroilor impresia ca participa la un mister cosmic.

in roman, Eliade insista de cateva ori pe suprasexualitate considerand ca acestea caracterizeaza dragostea indiana dupa care omul are constiinta ca participa la marele tot si ca are o dorinta impresionanta de a se darui. in roman sunt foarte multe feluri de a iubi. De exemplu: Allan nu intelege de la inceput ca fetele au fiecare un copac al lor de care sunt indragostite, nu intelege pasiunea cu care Maitreyi pastreaza o suvita alba din parul lui Tagore, care-i fusese guru. Allan e la inceput pentru Maitreyi un neinitiat, un superficial european, care ignora multe lucruri din jurul lui. Treptat, acesta va cunoaste farmecul iubirii mistice, va accepta flacara pasiunii si se va lasa manat in jocul iubirii dupa voia fetei. Maitreyi e pasionala, dar nu capricioasa.

Ea atribuie iubirii un sens diferit de cel european. Prin iubire se intelege contopirea cu lumea, cu pamantul mama, cu cerul, cu lumina, cu tot ceea ce poate insemna viata. Allan e avertizat de la bun inceput ca gandirea indiana va avea foarte multe surprize pentru el, care se vor manifesta prin continutul si forma unor practici locale. Cand e silit sa inventeze o poveste pentru mica Chabu, o poveste cu copaci vorbitori, el isi da seama ca fata chiar crede ca pomii vorbesc.

De fapt convingerea ei e o reminiscenta de pateism. si i se pare foarte interesant ca Chabu nu face nici o deosebire intre sentimentele ei si sentimentele obiectelor. Mai tarziu, cand Maitreyi ii vorbeste de dragostea ei pentru un pom, constata ca modurile de a iubi sunt foarte diferite si ca indienii incearca sa inteleaga lucrurile cu sufletul si nu cu mintea. Exista o forta magica care orbete ratiunea. Acea forta e pasiunea. Allan incearca sa retina din hinduism si brahmanism cateva elemente, dar asta nu inseamna ca romanul e construit pe un fond oriental propriu-zis. isi da seama ca el a devenit convertit la pasiune, insa iubirea ar trebui sa presupuna niste conditii universale. Orice convertire consta intr-o intrare treptata intr-un rol strain. Convertirile subite sunt

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

foarte rare.

Revelatia sufletului Maitreyiei, al unei fete foarte dotate pentru dragoste, patrunde treptat in constiinta lui Allan, care devine subjugat, vrajit de dulceaata focului erotic, inasa, la capatul acestui joc, pentru jucator, nu mai exista intoarcere. Jocul erotic e pentru Maitreyi expresia celei mai serioase intelegeri ale iubirii. Ea nu are nimic din cochetaria superficiala cu care Allan fusese obisnuit. si totusi ceva nu se potriveste. Ea stie ca Narendra Sen l-a adus in casa pe Allan nu pentru a si-l face ginere, cum isi imagina el uneori, ci pentru a-l infia. Allan, datorita avansurilor fetei, oarecum observate la inceput si apoi ignorate de parinti, credea ca intentia lui Sen era inspre directia pasiunii.

Abia cand este robul zapacelii erotice intelege ca lucrurile cu parintii nu stau chiar asa si ca iubirea trebuie ascunsa. Jocul erotic are niste etape. La inceput e un joc neangajat, jocul cu cartile. Apoi e jocul privirilor, dupa care tinerii cad intr-un fel de transa. Vine apoi jocul mainilor, de o senzualitate mai pronuntata. E apoi experianta erotica care presupune un fel de ceremonial erotic si mistic. La inceput, carnalul nu exclude sacrul. Pentru ca apoi sa il implice. Aceasta experienta poate fi considerata o logodna mistica. Urmatoarea etapa e jocul piciorului. E o treapta superioara a acestei experiente si e identica cu posesiunea jocului, cu inaltarea in pasiune, chiar cu o forma de contact cu absolutul. Jocul piciorului e creator de iluzie perfecta. Dupa jocul piciorului urmeaza experienta sexuala si cununia aceea in fata elementelor vitale ale universului. Se obtine prin iubire absolutul.

Jocul erotic e observat mai intai de Chabu din exterior. Chabu il iubeste pe Allan fara sa-si dea seama si pentru ca este foarte mica si nu stie sa-si explice sentimentele, pasiunea ei se transforma intr-o nebunie, se imbolnaveste, are perioade de comportament deviant, chiar violent uneori si aceasta dragoste suprimata o transforma intr-o victima si Chabu moare inainte de a-si reveni. Rolul ei in conflict e important. Ea e aceea care prinde din casa fiorii iubirii, care ascunde la inceput pasiunea celor doi, dar care ii denunta doamnei Sen cand devine geloasa ca ea defapt e o indragostita care nu are constiinta limpede a iubirii. inasa cea mai lovita persoana din acest joc e Maitreyi, care consuma focul pasiunii pana la capat. si cand e despartita de Allan "innebuneste". Cineva ii spune lui Allan ca Maitreyi a innebunit fiindca tipa intruna. Allan trece mai usor peste ruptura de Maitreyi. Pompiliu Constantinescu explica aceasta trecere facila a lui Allan din considerente de conceptie europeana, laica, orgolioasa. George Calinescu il considera un experimentator lucid, un personaj usor odios care a trait o experinta erotica oarecare. E adevarat ca George Calinescu e dur cu personajele romanului "Maitreyi". si totusi Eliade recunoaste ca Allan a avut experienta pasiunii si ca a atins prin Maitreyi absolutele in iubire. si atunci finalul din roman, perioada petrecuta la manastirile din Himalaya ar trebui interpretate ca o boala. La manastiri Allan cunoaste o alta fata cu care iar are o experienta pe care n-o mai consideram erotica in sensul propriu. Ci ar trebui sa vedem in ea o incercare de vindecare. Este un om haituit, distrus, care incearca sa-si revina. si incepe sa aiba obsesie ochilor ei. Ar vrea s-o mai priveasca o data pe Maitreyi. Mai degraba pentru a-si dovedi ca traieste.